

... a valóságról és a valószerűről

Tisztában vagyok vele, hogy a lapunk 56. oldalán közölt cikkünk nem fog osztatlan sikert aratni. Főképpen történészolvasóink neheztelésére számítok. Az úgynevezett kontrafaktuális, azaz az igazolt tényekkel ellentétes történeti elemzés létjogosultságát elsősorban ők vonják kétségbe – természetesen jól indokolhatóan. Ám én hiszem: „a mi lett volna, ha...?” szemlélet nemcsak üde kísérő szín lehet a történelem jobbára fakó

vagy sötétbe hajló óriásfreskóján, a képbe nemcsak élénkséget vihet, hanem a valóságos, megtörtént história értelmezéséhez is nagy segítséget adhat. Úgy vélem, az 1588-as spanyol–angol tengeri ütközettel foglalkozó két cikkünk mehökkentő erejű bizonyítékkal szolgálhat a váratlan, a ki nem számítható szerepéről a történelem alakulásában.

Két szakmailag jegyzett, sok könyvvel, jeles életművel bizonyított történész egy időpillanatig – az Armada pusztulása előtti napig – a szinkronúszók tökéletes összhangjában mozog a tények tengerében: a legteljesebb egyetértésben látják Anglia katasztrofális felkészületlenségét a háborúra, szörnyű szervezetlenségét és tehetetlen kiszolgáltatottságát. Aztán bekövetkezik a kiszámíthatatlan: a támadók súlyos taktikai hibái miatt és legfőképp a számukra végzetesen szörnyűvé fordult időjárás egyidejűsége máris oda a Legyőzhetetlen Armada, oda a nagy, világhódító terv. Mindez úgy következik be, hogy az angolok az Armada 129 hajójából mindössze hatot (!) voltak képesek megsemmisíteni. Ez volt tehát a történelmi diadal...

Anne Somerset a Csatornán dühöngő vihar előtti pillanattól veszi kezébe a történelem alakítását. A megbízható *történetíró* attól kezdve úgy megy át *egy történet írójává*, hogy az eseménysorból kizárja a *valószerűtlent* – ez esetben a *valóságot*, azaz Dávid diadalát a Góliát fölött. A katolicizmusba visszatért Anglia, az Erzsébet-kor helyébe lépő „Izabella-kor”, az Észak-Amerikát is gyarmatosító Spanyolország képe természetesen vízió, ám olyan fikció, amely hajszál híján akár valóság is lehetett volna.

Természetesen a történelem csakis a megtörténteken keresztül értelmezhető, mint ahogy legtöbbünk a saját életét is a „földön járva” dolgozza fel. Egyéni sorsunkon medítálva azonban többször gondolunk bele azokba az előre nem látott eseményekbe és korántsem a körülmények logikája által kínált döntéseinkbe, amelyek a párválasztástól kezdve munkánkon, pályánkon keresztül egészségünkig egész életünk mérföldköveivé lettek. Ezek pedig sok esetben velünk született alkatunk, adottságaink, hosszabb távú érdekeink *ellenében* tereltek minket a bejárt útra. Amelyek között fölöttébb gyakoriak a tévutak... Érdekes módon a történelmet ritkán szoktuk bevonni ebbe az ugyancsak izgalmas és az ismeretszerzésben – s ami igazán fontos: a nemzeti önismeretben – jól kamatozó felnőtt játékba.

Befejezésül hadd idézzek egy igen bölcs író, André Maurois-t: „Nem létezik egyetlen kitüntetett múlt (...) Csak múltak megszámlálhatatlan sokasága, melyek mindegyike egyformán érvényes (...) Az Idő minden egyes pillanatából, higgyük bár mégoly kurtának is, úgy ágaznak szét az események, akár a fa kettéágazó törzsének hajtásai.”

Papp Gábor